

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК
УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені О.О. Богомольця
ІНСТИТУТ ОЦІНКИ ВІДПОВІДНОСТІ, ГІГІЄНИ
ТА ЕКОЛОГІЇ

ЕКОЛОГІЧНІ ТА ГІГІЄНІЧНІ ПРОБЛЕМИ
СФЕРИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

(ЗБІРКА МАТЕРІАЛІВ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ)

25 березня 2026 р

м. Київ

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені О.О. Богомольця
ІНСТИТУТ ОЦІНКИ ВІДПОВІДНОСТІ, ГІГІЄНИ ТА ЕКОЛОГІЇ

ЕКОЛОГІЧНІ ТА ГІГІЄНІЧНІ ПРОБЛЕМИ
СФЕРИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ
(ЗБІРКА МАТЕРІАЛІВ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ)

25 березня 2026 р.

за загальною редакцією
член-кор. НАМН України, професора С.Т. Омельчука

м. Київ

2026

УДК _613+574]:061.3

Головний редактор: Омельчук С.Т. член-кор. НАМН України, д.мед.н., професор

Заступник головного редактора: Гринзовський А.М. д.мед.н., професор, Вавріневич О.П. д.мед.н., професорка.

Технічний редактор: доцент кафедри гігієни та екології НМУ імені О.О. Богомольця к. мед. н., доцент Кондратюк М.В.

Редакційна колегія:

БАРДОВ В.Г. – член-кор. НАМН України, д.мед.н., професор;

ГАРКАВИЙ С.І. – д.мед.н., професор;

ГРУЗЄВА Т.С. – д.мед.н., професорка;

ПЕТРУСЕВИЧ Т.В. – к.мед.н., доцентка;

КОРШУН М.М. – д.мед.н., професорка;

ШИРОБОКОВ В.П. – академік НАН та НАМН України, д.мед.н., професор;

ЯВОРОВСЬКИЙ О.П. – академік НАМН України, д.мед.н., професор.

Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (Київ, 25 березня 2026 р.) / за загальною редакцією член-кор. НАМН України, професора С.Т. Омельчука. – К., 2026. – 337 с.

У матеріалах науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (Київ, 25 березня 2026 р.) висвітлено актуальні питання гігієни, екології та громадського здоров'я: хімічну й біологічну безпеку, якість повітря, води та харчових продуктів, вплив шуму, мікропластику, пестицидів і воєнних чинників на здоров'я населення. Основний акцент зосереджено на міждисциплінарному підході до оцінки ризиків, профілактики захворювань, розвитку кадрового потенціалу, гармонізації національних практик із європейськими стратегіями та післявоєнного відновлення України.

УДК _613+574]:061.3

Електронна версія збірника містить додаткові публікації, що з технічних причин не увійшли до друкованого примірника.

У разі повного або часткового використання матеріалів збірника посилання обов'язкове.

© НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені О.О. Богомольця

емоційне виснаження, погіршити слух за рахунок накопичувальної дії. Особливо чутливими до транспортного шуму є діти.

Рекомендації. 1. Стратегічне планування (Noise Mapping) - розробка цифрових шумових карт, визначення «тихих зон». 2. Технічні та інженерні заходи - шумозахисні екрани та «тихий асфальт»: Впровадження пористих дорожніх покриттів на пр. Соборному та вул. Перемоги, що дозволяє знизити шум на 3–5 дБ. Фасадна ізоляція: Стимулювання програм заміни вікон на шумозахисні в будинках, розташованих на лінії забудови магістралей. 3. Організаційні та транспортні рішення. Концепція «Low Emission Zones» (LEZ): Обмеження в'їзду вантажного транспорту в центральні райони у денний час. Оптимізація швидкісного режиму: Зниження швидкості до 30–40 км/год у житлових зонах. Електрифікація громадського транспорту. 4. Природні бар'єри, багаторівневе озеленення: створення «зелених стін» із чагарників та дерев. Для ефективного поглинання звуку смуга має бути щільною та мати ширину не менше 10–15 м.

90 – РІЧНИЙ ЮВІЛЕЙ КАФЕДРИ ГІГІЄНИ ХАРЧУВАННЯ ТА НУТРИЦІОЛОГІЇ: ДОСЯГНЕННЯ У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Омельчук С.Т., Велика Н.В., Алексійчук В.Д., Кузьмінська О.В.,
Аністратенко Т.І., Єльцова Л.Б., Білоус С.В., Гулай Т.О.**
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Кафедра гігієни харчування була створена у Київському медичному інституті імені О.О. Богомольця у 1935 році у зв'язку з нагальною потребою у кваліфікованих фахівцях з гігієни харчування, обумовленою інтенсифікацією розвитку харчової промисловості та формуванням системи санітарно-гігієнічного контролю, розвитком мережі санітарно-епідеміологічних станцій, а також створенням науково-дослідних інститутів гігієни харчування. Першим завідувачем кафедри був доцент Г.Ф.Поллак, у складі колективу кафедри

працював асистент І.П.Барченко, який в подальшому, у 1944 році, очолив кафедру і керував її діяльністю протягом 30 років.

Професора Івана Петровича Барченка по праву можна вважати одним із фундаторів гігієни харчування як науки і галузі практичної діяльності. І.П.Барченко зробив великий особистий внесок в розвиток науки про харчування, а також об'єднав спільноту висококваліфікованих науковців з гігієни харчування і їх спільними зусиллями були сформовані, методично та законодавчо забезпечені основні напрямки професійної підготовки та практичної діяльності фахівців даної галузі. Багато з цих напрацювань є актуальними і донині, зокрема учення про харчові отруєння, нутрієнтний склад харчових продуктів, їх харчова та біологічна цінність, наукові засади безпеки харчування, профілактика аліментарних захворювань. У 1972 році кафедру очолив професор І.В.Савицький. У цей час актуальними стали дослідження, спрямовані на вивчення впливу екзогенних хімічних речовин, що надходять в продукти харчування в процесі їх отримання, зберігання, транспортування та технологічної переробки, на склад, властивості, показники безпеки продуктів. Напрямок наукової діяльності кафедри відображав потреби та запити гігієнічної науки та практики того періоду. У 1987 році професор І.В. Савицький передав завідування кафедрою професору В.І.Ципріяну. За його безпосередньої участі були розроблені методичні основи вивчення та викладання наступних розділів: вивчення фактичного харчування різних груп населення України; гігієнічні вимоги до сучасних видів виробництва, зберігання та реалізації продуктів харчування. Узагальнення численних даних про причини харчових отруєнь дозволило розробити сучасну їх класифікацію. Основними напрямками наукових досліджень кафедри під керівництвом професора Ципріяна В.І. були: вивчення фактичного харчування окремих груп населення України; наукове обґрунтування популяційної аліментарної профілактики впливу іонізуючого випромінювання на населення, яке мешкає на радіаційно забруднених територіях, співпраця з інститутом харчових технологій та створення, апробація та впровадження в практику охорони здоров'я більше 80 спеціальних харчових

продуктів радіозахисного та лікувально-профілактичного харчування; виявлення поширеності нутрієнтних дефіцитів серед населення та їх профілактика. За матеріалами наукових досліджень було захищено 1 докторську і 9 кандидатських дисертацій. Кафедра стала опорною з гігієни харчування серед медичних ВНЗ України. Великим досягненням В.І Ципріяна і кафедри під його керівництвом стало створення і запровадження у навчальний план та навчальний процес нової дисципліни - курсу за вибором «Нутриціологія», який за змістом є пропедевтичним курсом дієтології. Для забезпечення викладання нової дисципліни кафедрою створені два навчально-методичні посібники, три підручники, а також виданий перший національний підручник «Гігієна харчування з основами нутриціології» у двох книгах під редакцією професора В.І.Ципріяна, автори якого були удостоєні премії Академії медичних наук України за кращий національний підручник в профілактичній медицині (2009 р.). Національний медичний університет імені О.О. Богомольця першим серед медичних ВНЗ України започаткував викладання цієї дисципліни.

У 2010 році кафедру гігієни харчування очолив член-кореспондент НАМН України професор С.Т. Омельчук. Наукові дослідження професора Омельчука С.Т. та його учнів пов'язані з нормуванням екзогенних хімічних речовин, у тому числі пестицидів, в об'єктах довкілля (продуктах харчування, воді, атмосферному повітрі, повітрі робочої зони). Професор С.Т. Омельчук у складі авторського колективу за монографію «Розробка та впровадження екологічно безпечних технологій боротьби з бур'янами» в 2011 році був удостоєний Державної премії України в галузі науки і техніки. Високий рівень теоретичної та наукової підготовки співробітників кафедри дозволяє плідно працювати з провідними фахівцями країн ЄС, США, Сходу, Азії тощо (Польща, Хорватія, Голландія, Франція, Бельгія, Грузія, Китай, Саудівська Аравія, Йорданія). Під науковим керівництвом професора С.Т.Омельчука успішно захищено 5 докторських та 15 кандидатських дисертацій.

У 2015 році завідувачем кафедри стала доцент Н.В.Велика, яка успішно продовжила традиції, що створились на кафедрі. У зв'язку з перейменуванням

кафедри розширилися межі викладацької діяльності за рахунок викладання вибіркової дисципліни «Нутриціологія», яка з кожним роком набуває все більшої популярності серед студентів, в тому числі іноземних студентів англomовної форми навчання. Для навчання англomовних студентів виданий навчально-методичний посібник «General Nutrition» (S.T. Omelchuk, O.V. Kuzminska). Підготовлені та видані фахово-орієнтовані програми дисципліни окремо для студентів за фахом «Медицина», «Стоматологія», «Медична психологія», «Педіатрія», «Фармація», «Терапія та реабілітація», забезпечена їх навчально-методична база. Програми дисциплін враховують рекомендації Європейських та міжнародних співтовариств дієтологів та нутриціологів (Deutsche Gessellschaft fur Ernährung – DGE, Scientific Commitee on Food – SCF), що набуває особливого значення у викладанні даного курсу для студентів з інших країн, які здобувають вищу медичну освіту в Україні. Кафедра проводить викладання 20 нормативних та вибірових дисциплін для студентів різних факультетів. Важливим досягненням є розуміння керівництвом університету значення вивчення науки про харчування у формуванні світогляду та професійних навичок майбутнього лікаря, завдяки чому дисципліна «Нутриціологія» в новій ОПП «Медицина» включена до переліку основних дисциплін і починаючи з 2026–2027 навчального року буде викладатись за розкладом всім студентам медичного фаху.

Останні роки кафедра активно працює на післядипломному рівні, зокрема у підготовці фахівців 2 рівня - магістрів за спеціальністю «Громадське здоров'я», яким викладає дисципліни «Безпека та гігієна харчування» та «Нутриціологічні основи здорового та дієтичного харчування», бере участь у роботі з магістрами «Громадське здоров'я. Польова епідеміологія». Викладачі кафедри працюють з фахівцями 3 рівня підготовки – аспірантами за фахом «Громадське здоров'я», яким викладається дисципліна «Безпечність харчових продуктів та охорона довкілля в системі санітарно-епідеміологічного благополуччя населення». Важливим розділом діяльності є профільна підготовка та перепідготовка лікарів з гігієни харчування з урахуванням сучасних законодавчих та нормативних вимог, проведено 4 цикли спеціалізації «Гігієна харчування» та два цикли

тематичного удосконалення «Безпека та гігієна харчування», що є актуальним та важливим напрямом підготовки сучасних фахівців цієї галузі. Для лікарів медичного фаху проводиться цикл тематичного удосконалення «Нутриціологічні основи здорового та дієтичного харчування», який дозволяє поглибити знання та набути навичок, які дозволяють лікарям виконувати свої професійні обов'язки, покладені на них сучасним законодавством МОЗ України. Підготовлена і подана на ліцензування концепція чотирирічної освітньо-професійної програми спеціалізації «Нутриціологія» 2-го бакалаврського рівня, спеціальності «Терапія та реабілітація», в якій заплановано викладання 12 основних та 4 вибіркових дисциплін, присвячених різним аспектам професійної діяльності нутриціолога. Програма відповідає сучасним міжнародним вимогам підготовки фахівців даної галузі. Нутриціологічні дисципліни увійшли в нові освітньо-професійні програми «Оптометрія» та «Медсестринство».

Перспективним напрямом діяльності кафедри є розширення меж співпраці з немедичними установами та підготовки фахівців з гігієни харчування, що є нагальною потребою сьогодення. З цією метою кафедра підготувала сертифікатну програму «Безпека та гігієна харчування» для фахівців Держпродспоживслужби України та інших структур різного рівня.

Основними напрямками наукової діяльності кафедри є здорове (раціональне), еколого-асоційоване, професійно-асоційоване, вікозалежне, стрес-асоційоване харчування, безпека харчових продуктів, вирощених за сучасними технологіями.

Співробітники кафедри продовжують працювати над оновленням навчально-методичної бази для викладання нових дисциплін, зокрема заплановано видання трьох навчально-методичних посібників, оновлення та перевидання підручника «Гігієна харчування з основами нутриціології».